ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ ПЕСЧАНО-КОВАЛИНСКОГО СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ ЛАИШЕВСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН
422625 с. Песчаные Ковали,
ул. Октябрьская,д.9а
тел: 8 84378 4-56-47
тел: (факс) 8 84378 4-56-41
E-mail: Pkov.La@tatar.ru

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЛАИШ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ КОМЛЫ КОВАЛ АВЫЛ ҖИРЛЕГЕ БАШКАРМА КОМИТЕТЫ
422625 с. Комлы Ковал авылы,
ул. Октябрьск урамы, 9 а нчы йорт,
тел: 8 84378 4-56-47
тел: (факс) 8 84378 4-56-41
E-mail: Pkov.La@tatar.ru

2025 елның 25 июне **10 июне**

КАРАР

«2025 — 2027 елларга Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Комлы Ковал авыл җирлегендә юл хәрәкәте иминлеге» программасын раслау турында

Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «2018-2024 елларга Россия Федерациясендә юл хәрәкәте иминлеге стратегиясен раслау турында» 2018 елның 08 гыйнварындагы 1-р номерлы боерыгын гамәлгә ашыру максатларында Комлы Ковал авыл җирлеге башкарма комитеты

КАРАР БИРӘ:

1. «Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Комлы Ковал авыл җирлегендә 2025 - 2027елларга юл хәрәкәте иминлеге» программасын расларга.
2. Әлеге карарны Интернет телекоммуникация челтәрендәге Татарстан Республикасы хокукый мәгълүмат рәсми порталында http://pravo.tatarstan.ru. веб–адресы буенча һәм интернет телекоммуникация челтәрендәге Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре Порталында урнаштырылган Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының рәсми сайтында-http://laishevo.tatarstan.ru. веб-адресы буенча бастырып чыгарырга (халыкка җиткерергә).
3. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны үз өстемдә калдырам.

Башлык-Татарстан Республикасы
Лаеш муниципаль районы Комлы Ковал
авыл җирлеге Советы рәисе
вазыйфаларын башкаручы **А.Ф. Миңнебаев**

Татарстан Республикасы
Комлы Ковал авыл җирлеге
башкарма комитет җитәкчесенең
2025 елның 25 июнендәге 10 номерлы
карары белән расланды

«2025 - 2027 елларга Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Комлы Ковал авыл җирлегендә юл хәрәкәте иминлеге»
ПРОГРАММАСЫ

ПРОГРАММА ПАСПОРТЫ

2025 ел

Программа атамасы	«2025-2027 елларга Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Комлы Ковал авыл җирлегендә юл хәрәкәте иминлеге» программасы

Программаны эшләү өчен нигез	«2018-2024 елларга Россия Федерациясендә юл хәрәкәте иминлеге стратегиясен раслау турында» Россия Федерациясе Хөкүмәтенең _ 2018 елның 8 гыйнварындагы 1-р номерлы күрсәтмәсе, «Татарстан Республикасы Президентының «Татарстан Республикасында юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү чаралары турында» 2014 елның 06 декабрендәге ПУ-1115 номерлы Указы,"Татарстан Республикасында юл хәрәкәте иминлеген арттыру, юл-транспорт һәлакәтләрен кыскарту һәм алардан килгән зыяннарны киметү чараларын гамәлгә ашыру турында" Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2023 елның 18 февралендәге 159 номерлы карары
Программаның дәүләт заказчысы	Татарстан Республикасы Транспорт һәм юл хуҗалыгы министрлыгы
Программаны төп эшләүчеләр	Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Комлы Ковал авыл җирлеге башкарма комитеты
Программаның максатлары һәм бурычлары	Программаның максаты Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Комлы Ковал авыл җирлеге юллары буйлап хәрәкәт итүнең куркынычсыз шартларына аларның законлы хокукларына гарантияләрне арттыру, юл-транспорт һәлакәтләрен киметү, гражданнарның гомерен, сәламәтлеген һәм аларның мөлкәтен саклауны тәэмин итү, аларның законлы хокуклары гарантияләрен арттыру. Максатка ирешү шарты булып түбәндәге бурычларны хәл итү тора: Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Комлы Ковал авыл җирлеге хәрәкәтенең юл хәрәкәте куркынычсызлыгын тәэмин итү белән идарә итүнең дәүләт системасын камилләштерү; транспорт чараларын йөртүчеләрне әзерләү, яңадан әзерләү сыйфатын арттыру; - юл хәрәкәтендә катнашучыларның хәвефле үз-үзләрен тотышын кисәтү һәм транспорт чаралары йөртүчеләрнең ышанычлылыгын арттыру; - Юл хәрәкәте иминлеген, контроль-күзәтчелек эшчәнлеген пропагандалауның нәтиҗәлелеген арттыру; - - транспорт чараларының һәм аларны гамәлгә ашыру механизмнарының конструктив һәм эксплуатация иминлегенә кагылышлы таләпләрне камилләштерү; - юл хәрәкәтен оештыруның нәтиҗәле схемаларын, ысулларын һәм чараларын эшләү һәм куллану; - авыл җирлеге юлларында куркыныч участоклар барлыкка килүне бетерү һәм профилактикалау; - урамнарда һәм юлларда йөрү куркынычсызлыгы кагыйдәләренә балаларны гына түгел, өлкән яшьтәге затларны да (пенсионерларны да кертеп) өйрәтү системасын камилләштерү - юл-транспорт һәлакәтләрендә зыян күрүчеләргә ашыгыч медицина ярдәме күрсәтү һәм авария-коткару эшләренең нәтиҗәлелеген арттыру.
Программаны гамәлгә ашыру сроклары	2025-2027 ел
Гамәлгә ашыруның көтелә торган ахыргы нәтиҗәләре	Программаны гамәлгә ашыру нәтиҗәсендә авария очракларының индикатив күрсәткечләренең кимүе көтелә: юл - транспорт һәлакәтләре нәтиҗәләренең авырлыгы. Юл хәрәкәте кагыйдәләрен бозуның ачыкланган фактлары дәрәҗәсен республиканың уртача күрсәткечләреннән югарырак күтәрергә, шул ук вакытта ЮХИДИ бүлекчәсе эшчәнлеген тизлекне арттыру, узышу, юл чатларын бозу кебек хокук бозуларны ачыклауга юнәлдерергә, бу юл - транспорт һәлакәтләрен киметүгә сизелерлек йогынты ясаячак. Җирлек территориясендә һәм Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы юлларында автомобиль транспорты өлкәсендәге һәлакәтләр дәрәҗәсенең кимүе.
Программаның төп чаралары	Муниципаль дәрәҗәдә юл хәрәкәте иминлеге идарәсе структураларын камилләштерү, Татарстан Республикасында юл хәрәкәте иминлеге буенча дәүләт системасының хокукый һәм мәгълүмат базасын камилләштерү.

	Юл хәрәкәте иминлеге проблемалары буенча максатчан мәгълүмат-пропаганда компанияләре үткәрү, массакүләм мәгълүмат чараларында юл хәрәкәте иминлеге мәсьәләләрен даими яктырту. Балалар һәм яшүсмерләрнең транспорт культурасын тәрбияләү һәм куркынычсыз тәртипкә өйрәтүнең яңа формаларын һәм методларын эшләү һәм гамәлгә кертү, автотранспорт профилендәге спорт клублары челтәрен, вело һәм автошәһәрләр булдыру. Машина йөртүчеләрне әзерләү системасын камилләштерү, автотранспорт чаралары йөртүчеләрне әзерләүнең һәм аларның һөнәри осталыгын арттыруның алдынгы технологияләре үзәген булдыру. Контроль-күзәтчелек органнарының үзара хезмәттәшлеге системасын камилләштерү, хәрәкәтнең тизйөрешле режимын тикшереп тору өчен техник чаралар һәм җиһазлар кертү, техник карау чараларын гамәлгә кертү.
Ярдәмче программаларның һәм төп чараларның үтәлешен оештыру өчен җаваплы затлар	Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Комлы Ковал авыл җирлеге башкарма комитеты
Программаны финанслау күләмнәре	Программаны финанслауның гомуми күләме 450 мең сум тәшкил итә.

1.КЕРЕШ

«2018-2024 елларга Россия Федерациясендә юл хәрәкәте иминлеге стратегиясен раслау турында» Россия Федерациясе Хөкүмәтенең _ 2018 елның 8 гыйнварындагы 1-р номерлы күрсәтмәсе, «Татарстан Республикасы Президентының «Татарстан Республикасында юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү чаралары турында» 2014 елның 06 декабрендәге ПУ-1115 номерлы Указы,"Татарстан Республикасында юл хәрәкәте иминлеген арттыру, юл-транспорт һәлакәтләрен кыскарту һәм алардан килгән зыяннарны киметү чараларын гамәлгә ашыру турында" Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2023 елның 18 февралендәге 159 номерлы карары

Әлеге Программа юл-транспорт һәлакәтләренең авырлыгын киметү, гражданнарның гомерен, сәламәтлеген һәм аларның мөлкәтен саклауны тәэмин итү, Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Комлы Ковал авыл җирлеге юллары буйлап хәрәкәт итүнең куркынычсыз шартларына аларның законлы хокукларының гарантияләрен арттыру максатларында эшләнде..

Әлеге Программа түбәндәге бурычларны хәл итүгә юнәлдерелгән:

- Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Комлы Ковал авыл җирлегендә юл хәрәкәте иминлеге дәүләт идарәсенең нәтиҗәлелеген арттыру;
- юл хәрәкәтендә катнашучыларның куркыныч тотышын кисәтү һәм транспорт чаралары йөртүчеләрнең һөнәри ышанычлылыгын арттыру;
- юл хәрәкәтен оештыруның нәтиҗәле схемаларын, ысулларын һәм чараларын эшләү һәм куллану;
- җирле юлларда куркыныч участокларның килеп чыгуын бетерү һәм булдырмау;
- авария-коткару эшләренең нәтиҗәлелеген күтәрү һәм юл -транспорт һәлакәтләрендә зыян күрүчеләргә ашыгыч медицина ярдәме күрсәтү.

<u>1.Юл-транспорт һәлакәтләре кылуның төп сәбәпләре түбәндәгеләр:</u>

- юл хәрәкәтендә катнашучылар юл хәрәкәте кагыйдәләрен һәм һава-метереологик шартларны үтәмәү.
- йөртүчеләрне әзерләү процессы белән төгәл, бердәм идарә итү булмау аларны әзерләү дәрәҗәсенә һәм сыйфатына карата оптималь таләпләрне тәэмин итмәү;
- машина йөртүчеләрне әзерләү сыйфатына һәм юл хәрәкәтендә башка катнашучылар юлларында үз-үзеңне тоту культурасына карата таләпләрне күтәрү укыту һәм тәрбияләү структурасында, рәвешләрендә һәм ысулларында адекват үзгәрешләр белән, мәгариф учреждениеләренең төп массасы педагогик кадрлар составын яхшырту белән бергә алып барылмый;
- юлларда үз-үзеңне тоту культурасы дәрәҗәсенең юл хәрәкәте шартларына туры килмәве;
- машина йөртүчеләрнең хезмәт һәм ял итү режимнарының үтәлешен тикшереп торуны камилләштерү;
- юлларның канәгатьләнерлек булмаган сыйфаты.

Җәмәгатьчелек фикерен сораштыру нәтиҗәләре күрсәткәнчә, һәлакәт хәленә төп йогынты хокукый нигилизм күрсәтә, куркынычсызлык таләпләрен игътибарсыз калдыра. Сораштырылган шәхси транспорт йөртүчеләрнең 30% ка якыны үз гамәлләрен юл хәрәкәтендә катнашучыларның мәнфәгатьләренә туры китерми, 40% ы юл хәрәкәте кагыйдәләрен гадәт буенча боза, чөнки юлда беркайчан да тәртип сакламаганнар, 35% ы юл хәрәкәте кагыйдәләрен бозарга аларны юл хәле (юлның начар торышы, хәрәкәтне оештыруда җитешсезлекләр, транспорт агымының тыгызлыгы һәм интенсивлыгы) мәҗбүр иткән дип саный.13% чамасы юл ситуациясе үсешен алдан күрү һәм 5% машина йөртүченең игътибарын читкә юнәлтү, дип раслый.. Сораштырылган машина йөртүчеләрнең 28% ы кайчан да булса исерек хәлдә транспорт белән идарә иткән, аларның 25% ы, транспорт чарасы руле артына утырганда, алар күрелмәячәк һәм җәзаланмаячак, дип өметләнгән, 20% алкоголь юл йөртү сыйфатына һәм юл ситуациясен бәяләүгә йогынты ясамаячак, дип санаганнар.

Моннан тыш, җәмәгатьчелек фикерен сораштыру бүгенге көндә машина йөртүчеләр һәм җәяүлеләр арасында үзара мөнәсәбәтләр бик киеренке төзелә, дип күрсәтә. Әлеге төркемнәрнең, юл хәрәкәтендә катнашучыларның үзара каршылыгы, кагыйдә буларак, юлларда хәвефле шартлар тудыруга ярдәм итә һәм, әлеге төркемнәр арасындагы юл-транспорт һәлакәтләренең шактый өлешендә, үлемгә китерә.

Җәяүлеләрнең имгәнүенә китерә торган юл хәрәкәте кагыйдәләренең төп бозылуы - юл йөрү өлешенең ачыкланмаган урыннарда күчүе, җәяүлеләрнең юлда йөрү өлешендәге исерек хәлдә булуы. Иң зур куркынычны җәяүлеләр кичүләре булмаган урыннарда юлның машиналар йөрү өлеше аша чыгу куркыныч тудыра. Юл хәрәкәте кагыйдәләрен бозуның объектив сәбәпләре түбәндәгеләр:

- җәяүле кичүләр саны җитәрлек булмау;
- төзекләндерелгән тукталыш мәйданчыклары;
- - “Автобус тукталышы урыны” юл билгеләре җәмәгать транспорты тукталышы урыннарында булмау ;
- «Төп юл», «Юл бирегез» юл билгеләренең киселеш зонасында булмавы.

Юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү проблемасы халыкның иң киң катламнарының, җәмәгатьчелек фикерен исәпкә алмыйча хәл ителә алмый. Социаль-психологик иҗтимагый берләшмәләр нигезендә халыкның киң массаларының үз-үзен тотышы һәм иҗтимагый аңын формалаштыру тәҗрибәсе кешеләрнең үз-үзләрен тотышы характерында массакүләм үзгәрешләргә исәп тотарга мөмкинлек бирә. Социаль-психологик иҗтимагый берләшмәләр нигезендә халыкның киң массаларының үз-үзен тотышы һәм иҗтимагый аңын формалаштыру тәҗрибәсе кешеләрнең үз-үзләрен тотышы характерында массакүләм үзгәрешләргә исәп тотарга мөмкинлек бирә.

Халык белән пропаганда-аңлату эшләре даими алып барылырга, балалар яшеннән башлап, юл хәрәкәтендә булган вакыйгаларның тискәре нәтиҗәләре белән бәйле потенциаль куркынычны аңлауга, юл хәрәкәте иминлеге өлкәсендәге нормаларны, кагыйдәләрне һәм стандартларны бозучыларга карата тискәре мөнәсәбәтне формалаштыруга юнәлтелгән булырга тиеш. Шуннан чыгып, юл хәрәкәтендә кешеләрнең хокукый тәртибен формалаштыру юнәлешләрен билгеләгәндә, халыкның төрле социаль һәм яшь категорияләренә юнәлтелгән дифференциацияләнгән пропаганда үткәрелергә тиеш.

Бөтен халыкның актив ярдәме белән авария хәлендәге һәм материаль югалтуларны киметү чаралар комплексының, законнар чыгару, икътисадый, техник һәм тәрбияви характердагы дәүләт һәм иҗтимагый оешмалар гамәлгә ашырганда гына мөмкин.

Юлларда халыкның үз-үзен тотышы культурасын арттыруга юнәлтелгән юл хәрәкәтендә катнашучылар белән эшләүдә дәүләт сәясәтен камилләштерү проектын гамәлгә ашыру Шилбәк авыл җирлегендә аварияләр дәрәҗәсен киметергә мөмкинлек бирәчәк, бу юл-транспорт һәлакәтләреннән килгән зыянны каплауга матди чыгымнар кимүгә китерәчәк.

2. ПРОГРАММАНЫҢ МАКСАТЛАРЫ ҺӘМ БУРЫЧЛАРЫ

Программаның максаты - гражданнарның сәламәтлеген һәм аларның мөлкәтен саклауны тәэмин итү, Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Комлы Ковал авыл җирлеге юллары буйлап хәрәкәт итүнең куркынычсыз шартларына аларның законлы хокукларын гарантияләү. Максатка ирешү шарты булып түбәндәге бурычларны хәл итү тора:

- җирлектә юл хәрәкәте иминлеге дәүләт идарәсенең нәтиҗәлелеген күтәрү;
- юл хәрәкәтендә катнашучыларның куркыныч тотышын кисәтү һәм транспорт чаралары йөртүчеләрнең һөнәри ышанычлылыгын арттыру;
- юл хәрәкәтен оештыруның нәтиҗәле схемаларын, ысулларын һәм чараларын эшләү һәм куллану;
- җирле юлларда куркыныч участокларның килеп чыгуын бетерү һәм булдырмау;

- авария-коткару эшләренең нәтиҗәлелеген күтәрү һәм юл -транспорт һәлакәтләрендә зыян күрүчеләргә ашыгыч медицина ярдәме күрсәтү.

3. ПРОГРАММАНЫҢ ТӨП ЧАРАЛАРЫ ПРОГРАММА ЧАРАЛАРЫ СИСТЕМАСЫ (БҮЛЕКЛӘР)

Программаның максаты 5 максатчан проект тәкъдим иткән программа чаралары комплексын гамәлгә ашыру нигезендә ирешү күздә тотыла:

1 нче проект. Юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү белән идарә итүнең дәүләт системасын камилләштерү.

Проектның төп максаты Лаеш муниципаль районының Комлы Ковал авыл җирлегендә юл хәрәкәте иминлеге дәүләт идарәсенең нәтиҗәлелеген арттыру.

Чаралар планында юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү белән идарә итү системасын алга таба да камилләштерү каралган. Әлеге бурыч хәзерге вакытта аеруча актуаль булып кала бирә. Әлеге проект кысаларында җирлек дәрәҗәсендә идарә итү структураларын камилләштерү, юл хәрәкәте иминлеге идарәсенең дәүләт системасын хокукый һәм мәгълүмати тәэмин итү буенча чаралар комплексы (түбәнрәк китерелгән) гамәлгә ашыру күздә тотыла.

Юл хәрәкәте иминлеге өлкәсендә әлеге таләпләрне гамәлгә ашыру тәртибен һәм аларны бозган өчен җаваплылыкны билгели торган юл хәрәкәте иминлеген оештыруга һәм тәэмин итүгә карата таләпләр билгели торган норматив базаны камилләштерү эшен башкару планлаштырыла. Автомобиль транспортында пассажирлар йөртү куркынычсызлыгын арттыруга юнәлдерелгән чаралар комплексы гамәлгә ашырылачак.

Үткәрелгән юл-транспорт һәлакәтләренең зыяннарының авырлыгын киметү өчен проектта авария-коткару эшләренең оперативлыгын һәм нәтиҗәлелеген арттыру чараларын гамәлгә ашыру каралган.

Юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү, авария хәлен булдырмау, автотранспорт предприятиеләре тарафыннан өстәмә рәвештә түбәндәге чаралар эшләнде:
1. Уңайсыз климат шартлары чорында линиядә машина йөртүчеләр эшен катгый контрольдә тоту, яшь йөртүчеләрнең мөстәкыйль эшләвен контрольдә тоту, аларны йөртү күнекмәләрен тикшерүне тәэмин итү оештырылды.
2. Юл хәрәкәте кагыйдәләренең машина йөртү составы һәм йөртү күнекмәләренең белемнәренә өстәмә тикшерүләр ясала.
3. Эш стажы өч айдан да ким булган машина йөртүчеләрне ял көннәрендә, төнлә һәм эштән тыш эшләргә җәлеп итү тыела.
4. Хәрәкәтле составны техника хезмәт күрсәтү һәм ремонтлау сыйфатын тикшереп тору тәэмин ителде.
5. Куркыныч участокларда хәрәкәт режимнарын үтәүне контрольдә тоту көчәйтелде.
6. Хәрәкәт иминлеген тәэмин итү мәсьәләләре буенча инструктив-методик киңәшмәләр, машина йөртүчеләр белән лекцияләр үткәрелә.
7. Барлык юл-транспорт һәлакәтләрен тикшерәләр.

Һәр предприятиедә хәрәкәтчән составны ремонтлау өчен җаваплы структуралар бар, линиягә чыгарганда һәм предприятиегә кайтканда аның техник торышы, хәрәкәтчән составны экипировкалау, йөртүчеләр составын медицина тарафыннан яңадан тикшерү, рейс алды һәм аннан соңгы контроль медосвидетельствование, машина йөртүчеләрнең хезмәт һәм ял режимын үтәү өчен. Сезонлы инструктажлар кышкы һәм җәйге эш шартларына күчкәндә үткәрелә. Йөртүчеләр составына юл-транспорт һәлакәтләренең барлык очраклары һәм сәбәпләре җиткерелә.

2 нче проект. Юл хәрәкәтендә катнашучылар белән эшләүдә дәүләт сәясәтен камилләштерү.

Максатчан мәгълүмати-пропаганда кампанияләре ярдәмендә юл хәрәкәте иминлеге проблемалары буенча җәмәгатьчелек фикерен формалаштыру, халыкка укытуның нәтиҗәле ысулларын кертү эшен дәвам итү, шул исәптән юлларда хәвефсез тәртип кагыйдәләрен өйрәтү буенча балалар һәм яшүсмерләр белән эшне көчәйтү планлаштырыла. Машина йөртүчеләрнең һөнәри ышанычлылыгын арттыру чаралары каралган. Төп чаралар - машина йөртүчеләрне әзерләү системасын камилләштерү, юл хәрәкәте кагыйдәләрен даими боза торган машина йөртүчеләр белән

профилактик эш алып бару, машина йөртүчеләрне психофизиологик диагностикалау нигезләрен булдыру.

Проектның төп максаты-юл хәрәкәтендә катнашучыларның куркынычсызлык тәртибен кисәтү һәм транспорт чараларын йөртүчеләрнең һөнәри ышанычлылыгын арттыру.

Проект кысаларында массакүләм мәгълүмат чараларыннан файдаланып, юл хәрәкәтендә катнашучыларның куркынычсызлыгын булдыруга, юл хәрәкәтенең хокукый мәсьәләләренә һәм беренчел ярдәм күрсәтү ысулларына, юл хәрәкәте иминлеген оештыру һәм тәэмин итү мәсьәләләре буенча реклама һәм мәгълүмати-пропаганда характерындагы массакүләм мәгълүмат чараларында даими мәкаләләр циклына, юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү мәсьәләләре буенча белгечләр чыгышларына һәм юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү буенча күрелә торган чараларга юнәлдерелгән чаралар комплексын гамәлгә ашыру күздә тотыла.

Җәмәгатьчелек фикерен формалаштыру һәм юл хәрәкәте кагыйдәләрен үтәү буенча махсус пропаганда кампанияләрен массакүләм мәгълүмат чараларын кулланып оештыру һәм үткәрү күздә тотыла. Бу кампанияләр контроль-күзәтчелек органнары эшчәнлеге белән яраштырылырга һәм юл хәрәкәтендә катнашучыларның үз-үзләрен тотышын максатчан контрольдә тотуны гамәлгә ашырырга тиеш.

Әлеге чараларны тормышка ашыру халыкның игътибарын юл хәрәкәте иминлеге проблемасына җәлеп итүне, үткәрелә торган чараларга иҗтимагый ярдәм күрсәтүне һәм юл хәрәкәтендә катнашучыларның куркынычсыз үз-үзләрен тотышы стандартларын формалаштыруны тәэмин итәргә тиеш.

Юл хәрәкәтендә аеруча якланмаган катнашучылар: балалар, яшүсмерләр, шулай ук пенсионерларга аерым игътибар бирелә. Балалар һәм яшүсмерләргә транспорт культурасын өйрәтү һәм тәрбияләүнең яңа, нәтиҗәлерәк формаларын һәм ысулларын эшләү һәм гамәлгә кертү каралган, алар юлларда һәм урамнарда үз - үзеңне куркынычсыз тоту күнекмәләрен һәм белемнәрен актив, иҗади яктан үзләштерүне тәэмин итә: юл хәрәкәте куркынычсызлыгы буенча иң яхшы рәсем һәм плакатка бәйге үткәрү, автотранспорт профилендәге спорт клублары, вело-һәм автошәһәрчекләр челтәрен булдыру.

Иң мөһим юнәлешләрнең берсе-Юл хәрәкәте кагыйдәләрен бозуга юл куйган машина йөртүчеләр белән профилактик эш алып бару.

Аек хәлдә булган юл-транспорт һәлакәтләрен булдырмау өчен, машина йөртүчеләргә рейс алдыннан тикшерү уздырырга кирәк. Көтелә торган нәтиҗә - аек булмаган килеш кылына торган юл-транспорт һәлакәтләренең кимүе.

Юл-транспорт һәлакәтендә беренче булып ЮХИДИ бүлеге хезмәткәрләре һәм автотранспорт йөртүчеләре була. Зыян күрүчеләргә беренче медицина ярдәме күрсәтү өчен ЮХИДИ бүлеге хезмәткәрләре, шулай ук машина йөртүчеләр беренче ярдәм күрсәтүнең билгеле бер күнекмәләренә ия булырга тиеш.2 Укулар Лаеш үзәк район хастаханәсендә беренче медицина ярдәме күрсәтү буенча хезмәт күрсәтә, укыту программасы 16 сәгатькә исәпләнгән.

Проектта югарыда әйтелгәннәрне исәпкә алып, юлларда һәм урамнарда транспорт культурасын укыту һәм тәрбияләүнең яңа, нәтиҗәлерәк формаларын һәм ысулларын кертү каралган: юл хәрәкәте иминлеге буенча иң яхшы рәсемгә һәм плакатка конкурс үткәрү.

3 нче проект. Юл хәрәкәтен оештыру һәм шартларын камилләштерү

Әлеге проектның төп максаты - юл хәрәкәтен оештыруның нәтиҗәлерәк схемаларын, ысулларын һәм чараларын эшләү һәм куллану, Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Комлы Ковал авыл җирлегендә юл хәрәкәте шартларын камилләштерү юлы белән юл-транспорт һәлакәтләре килеп чыгу куркынычын киметү. Куелган максатка ирешү чарасы булып юлларның куркыныч участокларын бетерү һәм хәрәкәтнең куркыныч шартлары барлыкка килүне профилактикалау чаралары комплексын гамәлгә ашыру тора.

Азнакай шәһәренең гамәлдәге автомобиль юллары челтәре нигездә формалашкан. Әмма күп кенә параметрлар буенча ул автомобиль хәрәкәтенең барлык үсә баручы таләпләренә туры килми, шуңа күрә транспорт чыгымнарын һәрьяклап кыскарту бурычы белән беррәттән, районда автомобиль юллары челтәрен камилләштерү эше дәвам иттерелергә тиеш, ул транспорт хезмәтләре кулланучыларына теләсә нинди хуҗалык элемтәләрен тормышка ашырганда уңайлылыкның һәм рентабельлекнең гарантияле дәрәҗәсен тәэмин итәчәк.

Анализ мәгълүматлары дәлилли, гомуми файдаланудагы җирле әһәмияттәге автомобиль юллары (ипотека эчендәге) өслекнең күчеш тибына ия. Әлеге юллар төзелеш нормаларының заманча таләпләренә һәм автомобиль транспорты хәрәкәтенең ныклы күрсәткечләренә һәм иминлегенә туры килми.

Шулай итеп, җирлекләрдә күчеш тибындагы юллар шактый күп. Барлык торак пунктлар һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләре каты өслекле юллар белән тәэмин ителмәгән. Шуңа күрә программа чаралары юл шартларын гомуми яхшыртуга һәм юл-транспорт һәлакәтләрен концентрацияләү участокларын бетерүгә ярдәм итә.

Гамәлдәге юлларның гомуми яхшыруы аларга шундый форма бирү һәм юл хәрәкәте кагыйдәләре таләпләренә туры килә торган хәрәкәтне җайга салуны тәэмин итүгә юнәлтелгән.

Машина йөртүчеләрнең арыганлыгы аркасында юл-транспорт һәлакәтләренең, шул исәптән аеруча авыр нәтиҗәле, мөһим факторларның берсе булып тора, шуңа күрә машина йөртүчеләрнең хезмәт һәм ял режимын үтәүне контрольдә тотуны камилләштерүне таләп итә. Нәтиҗәле контрольне гамәлгә ашыру транспорт чараларын хәрәкәт параметрларын теркәү җайланмалары белән техник җиһазландырганда мөмкин булачак.

<u>4 нче проект. Юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү өлкәсендә контроль-күзәтчелек эшчәнлеген камилләштерү</u>

Юл-транспорт һәлакәтләрен кисәтү буенча иң нәтиҗәле чараларның берсе контроль-күзәтчелек эшчәнлеген активлаштыру. Контроль-күзәтчелек эшчәнлеге түбәндәгеләрне үз эченә ала: юл хәрәкәтендә катнашучыларның эшчәнлеген контрольдә тоту (юл хәрәкәте кагыйдәләре таләпләрен үтәү); тимер юл аша чыгу урыннарын һәм юлларны, ясалма корылмаларны һәм линиягә чыга торган транспортның төзеклеген тикшереп тору.

Төп максат-хокукый, оештыру, мәгълүмати һәм техник тәэмин итүне камилләштерү юлы белән контроль-күзәтчелек эшчәнлеге нәтиҗәлелеген арттыру исәбенә аварияләлекне киметү.

Әлеге максатны тормышка ашыру өчен түбәндәге бурычларны хәл итү күздә тотыла:

Юл хәрәкәте иминлеге өлкәсендә ведомство компетенциясенә ия булган контроль-күзәтчелек органнарының нәтиҗәле хезмәттәшлек итү системасын булдыру.

Программаның беренче этабы чаралары ЮТҺен концентрацияләү участокларын юкка чыгаруга һәм юл шартларын яхшыртуга юнәлдерелгән, шулай ук ЮТҺе концентрациясе участокларында һәм башка потенциаль куркыныч участокларда юл эшләрен башкарганда алга таба үсеш алган автомобиль юлларында имин транспорт чишелешләре урнаштыру каралган. Юл-транспорт һәлакәтләрен ачыклау һәм зыян күрүчеләргә беренче ярдәм күрсәтү мәгълүмати системасын алга таба үстерү, шулай ук догпиталь этапта медицина ярдәме күрсәтү системасын үстерү күздә тотыла.

- Юл хәрәкәтен оештыру, укыту һәм машина йөртүчеләрнең транспорт чаралары белән идарә итү, пассажирлар һәм йөкләр ташуда юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү, объектларны, транспорт һәм юл хуҗалыгы продукциясен мәҗбүри сертификацияләү өлкәләрендә гамәлдәге закон, башка норматив хокукый актларга үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү, кагыйдәләр, стандартлар, техника нормалары һәм башка норматив документлар эшләү; юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итүгә бәйле эшчәнлекне лицензияләү;
- Юл хәрәкәте кагыйдәләрен, приборларны һәм машина йөртүчеләрне әзерләү һәм аларның торышын диагностикалау чараларын, транспорт чараларын әзерләү һәм эксплуатацияләү, юллар төзү һәм эксплуатацияләү кагыйдәләрен бозуларны теркәүнең оператив-техник чараларын эшләү һәм гамәлгә кертү.

Юлларның һәм юл корылмаларының сакланышын тәэмин итү өчен куркыныч, эре габаритлы һәм авыр йөкле йөкләрне ташуны контрольдә тоту буенча нәтиҗәле чаралар системасын эшләргә һәм юл челтәрен үлчәү контроле пунктлары белән тәэмин итәргә кирәк.

Юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү өчен хәрәкәтнең тиз йөрешле режимнарына, машина йөртүчеләргә һәм пассажирларга куркынычсызлык каешларын һәм мотошлемнарны кулланууга контрольне көчәйтү, исерек яисә наркотик кулланган хәлдә йөртүчеләрне ачыклау өстенлекле бурыч булып тора.

Гомумән алганда, юл хәрәкәтенә контроль-күзәтчелек органнары эшен камилләштерү үз эченә түбәндәгеләрне ала:

хәрәкәт иминлеге өлкәсендә контроль һәм күзәтчелек системасын камилләштерү буенча норматив-хокукый һәм оештыру документларын һәм раслау;

ЮХИДИ бердәм мәгълүмат-эзләү системасын кертү.

-автотранспорт чаралары хәрәкәтен мониторинглау һәм анализлау системасын оештыру, йөкләнеш участокларын, концентрация урыннарын ачыклау;
- кышкы чорда юлларны имин карап тотуны, тикшереп торуны һәм техник тәэмин итүне камилләштерү;
-дәүләт техник карау станцияләре контролерларын әзерләү һәм яңадан әзерләү программасын эшләү һәм гамәлгә ашыру;
-социаль мәсьәләләрне хәл итү (ЮХИДИ хезмәткәрләре өчен торак төзү һәм сатып алу, ЮХИДИ ветераннарына матди ярдәм күрсәтү һ.б.)

Аны башкаручы хезмәткәрләрнең контроль - күзәтчелек эшчәнлегенең нәтиҗәлелеге аларның техник җиһазланышына бәйле.

5 нче проект. Фәнни-тикшеренү һәм тәҗрибә-конструкторлык эшләре

Программа чараларын гамәлгә ашыруның югары нәтиҗәлелегенә ирешү һәм юл-транспорт һәлакәтләрен кисәтү эшенең сыйфатын яхшырту өчен юл хәрәкәте иминлеге системасының бөтен эшчәнлеге юл хәрәкәтен оештыру һәм юл-транспорт һәлакәтләрен кисәтү эшләрен камилләштерү юллары турында иң заманча белемнәргә, юл челтәре формалашу белән транспорт хәрәкәте иминлеге һәм башка белем өлкәләре арасында үзара бәйләнешкә керергә тиеш.

Юл хәрәкәте иминлеге буенча фәнни тикшеренүләр гамәли тикшеренүләр булып тора. Алар юл-транспорт һәлакәтләрен булдырмау яки аларның санын киметүдә нәтиҗәләрнең файдалы булуы белән аклана. Әгәр юл-транспорт һәлакәтләре барлык мөһим социаль-икътисадый проблема дип танылмаса, фәнни тикшеренүләрне аклау кыенрак булыр иде.

Фәнни тикшеренүләрнең беренче чираттагы максаты юл-транспорт һәлакәтләрен булдырмауда түгел, ә белем алуда тора. Әмма бу белемнәр юл-транспорт һәлакәтләрен булдырмау өчен кыйммәтле булырга мөмкин. Ничек кенә булмасын, бер нәрсәне ышаныч белән билгеләп үтәргә мөмкин: фәнни тикшеренүләрнең сыйфаты никадәр югары булса, аның карарлар кабул итүгә йогынты ясавы ихтималы да шулкадәр зуррак.

Бу өлкәдә фәнни-тикшеренү эшләренең нигезе, мәсәлән:
- аеруча авыр нәтиҗәләр белән юл-транспорт һәлакәтләре сәбәпләрен комплекслы тикшерү;
- юл-транспорт һәлакәтләренең торышын һәм проблемаларын мониторинглау;
- җәмәгать фикерен мониторинглау;
- юл-транспорт һәлакәтләре күрсәткечләрен дәүләт исәбе системасын камилләштерү буенча методик тәкъдимнәр эшләү;
- юл хәрәкәте кагыйдәләрен бозучы йөртүчеләрне яңадан әзерләү буенча укыту-программа документларын эшләү;
- автотранспорт чараларын йөртүчеләрне әзерләүне гамәлгә ашыручы укытучыларның квалификациясен күтәрү буенча укыту планнары һәм программалары эшләү;
- автотранспорт чараларын йөртүчеләрне әзерләүнең инновацион технологияләрен эшләү.
- Хәзерге вакытта психологик аспектларны исәпкә алмыйча, җәмгыять эшчәнлегенең бер генә өлкәсендә дә күпмедер әһәмиятле нәтиҗәләргә ирешү мөмкин түгел.

Уңышы күп очракта кешегә, аның күнекмәләренә, үзлекләренә һәм психикасының торышына бәйле булган юл хәрәкәте өлкәсен дә искәрмә булып тормый. Барлык юл-транспорт һәлакәтләренең 3/4 е транспорт чараларын йөртүчеләр гаебе белән килеп чыга, аларның табигый һәм хезмәт эшчәнлеге барышында психофизиологик сыйфатларының кимчелекләре, агымдагы психик яки физик хәлнең бозылуы аркасында килеп чыккан хаталары, психик эшчәнлек процессында өзеклекләр (нәрсәдер сизмәгән, дөрес аңламаган, тиешенчә үтәмәгән һ.б.) аркасында килеп чыга.

Транспортта аварияне киметүгә юнәлдерелгән иң нәтиҗәле чараларның берсе - йөртүче һөнәрләренә кандидатларны, шулай ук машина йөртүчеләрне аларның эш үзенчәлекләрен билгеләгәндә (такси, автобуслар, йөк транспорты, куркыныч яки аеруча кыйммәтле йөкләр ташу, ерак ташулар һ.б. ташу) психофизиологик сайлап алу. Галимнәр тарафыннан сыйфат йөртүче өчен профессиональ яктан мөһим, алар шөгыльләнми, берни белән дә компенсацияләнми һәм җитешсезлекләре машина йөртүче булу мөмкинлегенә шик астына куела. Алдынгы автомобиль илләренең транспорт психологлары бәяләве буенча, психофизиологик сайлап алу кертү юл-транспорт һәлакәтләре санын 20%ка киметергә мөмкин.

Шунысын билгеләп үтәргә кирәк, гамәлдәге кадрлар агентлыклары инде хәзер үк персонал сайлау буенча хезмәт тәкъдим итә, шул исәптән машина йөртүчеләрне дә. Шул ук вакытта психологик портрет төзү белән чикләнәләр, машина йөртүчеләр өчен бу җитәрлек түгел, чөнки безне, барыннан да

элек, командада нинди булмаячак, ә ул еш кына юл-транспорт һәлакәтләренә ничек эләгәчәк, дип кызыксына.
Эшкә урнашканда психодиагностика кертү шулай ук машина йөртүчеләрнең җаваплылыгын һәм дисциплиналылыгын арттыручы, кадрларның агымын киметүче уңай фактор булып тора, бу юл-транспорт һәлакәтләрендә чагылыш тапмый кала алмый.

5. Программаны финанслау

Программаны финанслауның гомуми күләме **450 мең сум** тәшкил итә.
Муниципаль бюджетлардан финанслар белән тәэмин итүче - авыл җирлеге башлыгы, район башлыгы.
Бюджетлар тиешле финанс елына төзелгәндә финанслауның күрсәтелгән күләмнәре төгәлләштерелергә тиеш.
Моннан тыш, мөмкинлекләр булган саен район бюджеты акчалары, максатчан һәм ирекле иганәләр җәлеп ителәчәк.

4. ПРОГРАММАНЫ ТОРМЫШКА АШЫРУ МЕХАНИЗМЫ

Әлеге Программа «2018-2025 елларда юл хәрәкәте иминлеген арттыру» федераль максатчан программасының , Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «2018-2024 елларга Россия Федерациясендә юл хәрәкәте иминлеге стратегиясен раслау турында» 2018 елның 08 гыйнварындагы 1-р номерлы күрсәтмәсе,Татарстан Республикасы Президентының «Татарстан Республикасында юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү чаралары турында» 2014 елның 06 декабрендәге ПУ-1115 номерлы Указы,"Татарстан Республикасында юл хәрәкәте куркынычсызлыгын арттыру, юл-транспорт һәлакәтләрен киметү һәм аларның нәтиҗәләрен киметү чараларын гамәлгә ашыру турында" Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2023 елның 18 февралендәге 159 номерлы карарының алга таба үсеше булып тора,һәм Россия Федерациясе Граждан кодексында, 2013 елның 05 апрелендәге Федераль законда билгеләнгән нормалар нигезендә гамәлгә ашырыла. «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяҗларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрне сатып алулар өлкәсендә контракт системасы турында» 44-ФЗ номерлы (2023 елның 14 ноябренә үзгәрешләр белән), һәм Россия Федерациясенең һәм Татарстан Республикасының башка норматив хокукый актлары белән.

6. ТРАНСПОРТ ЧАРАЛАРЫ ХУҖАЛАРЫНЫҢ ГРАЖДАН ҖАВАПЛЫЛЫГЫН ИМИНЛӘШТЕРҮ

Транспорт чараларын башка затлар файдаланганда аларның гомеренә, сәламәтлегенә һәм мөлкәтенә китерелгән зыянны каплауга зыян күрүчеләрнең хокукларын яклау максатларында, күрсәтелгән федераль закон белән транспорт чаралары хуҗаларының граждан җаваплылыгын мәҗбүри иминләштерүнең хокукый, икътисадый һәм оештыру нигезләре (алга таба - мәҗбүри иминиятләштерү) билгеләнә.
Мәҗбүри иминиятнең төп принциплары түбәндәгеләр:
- зыян күрүчеләрнең гомеренә, сәламәтлегенә яисә мөлкәтенә китерелгән зыянны күрсәтелгән федераль законда билгеләнгән чикләрдә каплау гарантиясе;
- транспорт чаралары хуҗаларының граждан җаваплылыгын иминиятләштерүнең гомумилеге һәм мәҗбүрилеге;
- Россия Федерациясе территориясендә хуҗалары күрсәтелгән федераль закон белән билгеләнгән гражданлык җаваплылыгын иминләштерү бурычын үтәмәгән транспорт чараларын куллануга юл хәрәкәте иминлеген арттыруда транспорт чаралары хуҗаларының икътисадый кызыксынуы.

Транспорт чаралары хуҗалары күрсәтелгән федераль законда билгеләнгән шартларда һәм тәртиптә, һәм аның нигезендә үз исәбенә иминләштерүчеләр сыйфатында транспорт чараларын файдаланганда башка затларның гомеренә, сәламәтлегенә һәм мөлкәтенә зыян китерү нәтиҗәсендә барлыкка килергә мөмкин булган гражданлык җаваплылыгы куркынычын иминләштерергә тиеш.

Мәҗбүри иминият шартнамәсе төзелә торган шартлар мәҗбүри иминият шартнамәсенең Россия Федерациясе Хөкүмәте чыгара торган мәҗбүри иминият кагыйдәләрендәге типлаштырылган шартларына туры килергә тиеш.

Мәҗбүри иминият объекты булып транспорт чарасы хуҗасының Россия Федерациясе территориясендә транспорт чарасын кулланганда зыян күрүчеләрнең гомеренә, сәламәтлегенә яисә

мөлкәтенә зыян китерү нәтиҗәсендә барлыкка килә торган йөкләмәләре буенча гражданлык җаваплылыгы куркынычы белән бәйле мөлкәти мәнфәгатьләр тора.

Мәҗбүри иминләштерү транспорт чаралары хуҗалары тарафыннан мәҗбүри иминләштерү шартнамәләре төзү юлы белән гамәлгә ашырыла.

Мәҗбүри иминият шартнамәләрендә хуҗаларының граждан җаваплылыгы иминләштерелгән транспорт чаралары күрсәтелә.

Мәҗбүри иминият шартнамәсе буенча транспорт чарасы хуҗасының, шулай ук транспорт чарасын законлы нигездә файдаланучы башка төр иминиятләштерүченең үзен гражданлык җаваплылыгы куркынычы иминиятләштерелгән булып тора.

Мәҗбүри иминият шартнамәсе төзегәндә, иминиятләштерүче иминиятләштерүчегә иминиятләштерү полисын һәм дәүләт үрнәгендәге махсус билгене тапшыра. Мәҗбүри иминиятне гамәлгә ашыруны таныклый торган документ - иминият полисы.

Зыян күрүчеләрнең таләпләре буенча компенсация түләүләр гамәлгә кую документлары нигезендә эш итүче һәм Федераль закон нигезендә гамәлдә булган иминиятчеләрнең һөнәри берләшмәсе тарафыннан гамәлгә ашырыла.

2002г. № 40-ФЗ (28.12.2022) "Транспорт чаралары хуҗаларының граждан җаваплылыгын мәҗбүри иминләштерү турында" (үзгәрешләр белән һәм өстәмә), үз көченә кергәч 15.07.2023).

Зыян күрүчеләр һәм һөнәри берләшмәләр арасындагы мөнәсәбәтләргә аналогия буенча компенсация түләүләре уңаеннан Россия Федерациясе законнарында мәҗбүри иминләштерү шартнамәсе буенча отышлы компания белән иминиятләштерүче арасындагы мөнәсәбәтләр өчен билгеләнгән кагыйдәләр кулланыла. Тиешле нигезләмәләр, чөнки федераль законда башкасы каралмаган һәм мондый мөнәсәбәтләрнең асылыннан агып чыкмый, дигән пост кулланыла. Шул ук вакытта күрсәтелгән компенсация түләүләре иминләштерүче ясаган суммага һәм (яисә) зыян китергән өчен җаваплы затка китерелгән зыянны өлешчә каплау суммасына киметелә.

Транспорт чаралары хуҗаларының күрсәтелгән Федераль законда билгеләнгән иминиятләштерү бурычларының үтәлешен тикшереп тору транспорт чараларын теркәгәндә, дәүләт техник тикшерүен оештырганда һәм юл хәрәкәте кагыйдәләренең, шулай ук юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү өлкәсендә норматив хокукый актларның үтәлешен тикшереп тору өлкәсендә башка вәкаләтләрен гамәлгә ашырганда милиция тарафыннан гамәлгә ашырыла. Транспорт чарасын йөртүче үзе белән иминият полисы булырга һәм аны тикшерү өчен Россия Федерациясе законнары нигезендә шуңа вәкаләтле милиция хезмәткәрләренә тапшырырга тиеш.

Россия Федерациясе территориясендә хуҗалары күрсәтелгән Федераль закон белән билгеләнгән гражданлык җаваплылыгын иминләштерү бурычын үтәмәгән транспорт чараларыннан файдалану тыела. Күрсәтелгән транспорт чараларына карата дәүләт техник карау һәм теркәү үткәрелми.

Программаны гамәлгә ашыру нәтиҗәлелеген һәм социаль-икътисадый нәтиҗәләрне бәяләү

Программаны гамәлгә ашыру нәтиҗәсендә Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Комлы Ковал авыл җирлеге юлларында һәлакәтләр санын киметү һәм юл-транспорт һәлакәтләрендә һәлак булучылар санын киметү, юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү белән идарә итү системасын камилләштерү, юл хәрәкәтендә катнашучылар белән эшләүдә дәүләт сәясәтен камилләштерү, транспорт чараларының конструктив һәм эксплуатация куркынычсызлыгын арттыру, Комлы Ковал авыл җирлегендә юл хәрәкәтен оештыруны камилләштерү, юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү өлкәсендә контроль-күзәтчелек эшчәнлеген камилләштерү, хәрәкәттә катнашучылар өчен оператив радиоэлемтә булдыру һәм догпиталь этапта юл-транспорт һәлакәтләрендә зыян күрүчеләргә ярдәм күрсәтү сыйфатын арттыру көтелә.

Күпчелек очракта алынган нәтиҗәләргә нинди дә булса дөрес теоретик нигез бирү шулай ук кыен. Оештыру чараларының юл хәрәкәтендә катнашучыларның үз-үзләрен тоту моделенә йогынтысы аеруча аз тикшерелде. Һәм моның мисалы җәяүлеләр өчен юллар булырга мөмкин. Бу чарага язылырга мөмкин булган юл-транспорт һәлакәтләре санында нинди дә булса үзгәреш дәлилләргә кыен. Һәм хәтта җәяүлеләр юллары саны арттырылса да, бу җәяүлеләрнең барысы да алардан файдаланачагы, ә автомобильчеләр алар янында тизлекне киметәчәге турында сөйләми. Мондый һәм, бәлки, юл хәрәкәтендә катнашучыларның үз-үзләрен тоту модельләренең башка үзгәрешләренә карата булган материаллар күп санлы җитешсезлекләргә ия. Шуңа күрә китерелгән аңлатмалар җитәрлек дәрәҗәдә ышанычлы булырга мөмкин, ләкин мөмкин булган, әмма документлаштырылган аңлатмалар турындагы гипотезалар нигезендә башка берни дә була алмый.

Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 1998елның 4 декабрендәге 1441 номерлы карары (2015 елның 27 августына үзгәрешләр белән) белән расланган Россия Федерациясе автомобиль юлларының озынлыгы, техник торышы буенча юл хәрәкәте иминлеге торышы күрсәткечләрен дәүләт исәбе кагыйдәләре нигезендә юл-транспорт һәлакәтләре торышын бәяләүнең түбәндәге индикаторларын дәүләт исәбенә алу гамәлгә ашырыла:

- хәрәкәтчән составны туктату өчен мәйданчыклар саны, шул исәптән туклану, сәүдә, ашыгыч медицина ярдәме пунктлары янындагы автомобильләрне кыска вакытлы туктату һәм җир полотносыннан читтә төзелгән автотранспорт тукталышының башка урыннарын;
- тротуарларның һәм каты өслекле җәяүлеләр юлларының озынлыгы;
- автобус тукталышлары саны;
- бер үк дәрәҗәдә кушылган урыннар һәм кисешкән урыннар саны (гади җиһазландырылмаган кушылмалар һәм кисешкән урыннар, өлешчә каналлаштырылган кушылмалар һәм икенче дәрәҗәдәге юлда җибәрелүче утраулар белән кисешкән урыннар, тулысынча канализацияләнгән кисешкән урыннар һәм ике юлда да җибәрелүче утраучыклар белән кушылган урыннар, боҗралы кисешкән урыннар);
- төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре таләпләренә туры китереп төзелгән каты өслекле (капиталь, җиңеләйтелгән һәм күчеш чоры) төп юлга съездлар һәм керү очраклары саны;
- барлык типтагы күчеш-тизлек полосалары саны, шул исәптән, клиник, параллель, аерым полоса белән параллель, параллель яки криволинейлылар;
- кытыршы өслекле юл өслекләре озынлыгы (макро - һәм микро кытыршылыкны тәэмин итә торган сайлап алынган гранулометрик составлы өслек эшкәртүләрне һәм өслекнең өске катламнарын төзү);
- ныгытылган юл кырыйларының (сул һәм уң), шул исәптән асфальт-бетон, цементобетон, таш материаллар белән ныгытылган, үләннәрне чәчеп, сузылышы;
- киртә һәм парапетлы типтагы киртәләрнең озынлыгы (берен2че төркемнең киртәсе Строительная нормалары һәм кагыйдәләре нигезендә);
- 1сигнал баганалары саны;
- ясалма корылмаларда югары көпчәкле көпчәкнең озынлыгы һәм бордюр ташы,
- юл билгеләре горизонталь (линия, язу, ук һәм юл өлешен каплауга салына торган башка билгеләр) һәм вертикаль (күперләр, юлүткәргечләр, парапетлар, киртәләр, бордюрлар һәм башка юл корылмалары элементларына китерелә торган сызыклар һәм билгеләр) булу,
- расланган дислокация нигезендә юл билгеләре һәм күрсәткечләр саны,
- стационар яктырту җайланмалары саны;
- төрле дәрәҗәләрдәге җәяүлеләр өчен чыгу урыннары саны;
- хисап тоткан оешма балансында булган тимер юллар һәм автомобиль юллары киселешендә төрле дәрәҗәләрдә транспорт чишелешләре саны;
- машина йөртүчеләрне әзерләү сыйфаты һәм юл хәрәкәтендә башка катнашучылар юлларында үз-үзеңне тоту культурасы;
- сервис объектлары саны бүленгән полосада һәм юл буе полосасында (автозаправка станцияләре, мотельләр, кемпинглар, техник хезмәт күрсәтү станцияләре, сервисның башка объектлары),
- Россия Федерациясе автомобиль юлларында юл-транспорт һәлакәтләрен исәпкә алу һәм анализлау кагыйдәләре нигезендә ачыкланган юл-транспорт һәлакәтләрен концентрацияләү участоклары саны;
- аларны бетерү өчен юл эшләре башкарылган юл-транспорт һәлакәтләрен концентрацияләү участоклары саны,
- юридик һәм физик затларга караган трамвайлар һәм троллейбуслар саны;
- юллар сыйфаты һәм аларның кулланучылар шартларына туры килүе

Юл-транспорт һәлакәтләренең гомумиләштерелгән индикатив күрсәткечләре сыйфатында кабул ителә

- гомуми файдаланудагы юлларның озынлыгы 1 кв. км,
- гомуми файдаланудагы юлларның гомуми озынлыгына асфальт-бетон өслекле юллар нисбәте, %;
- гомуми файдаланудагы элемтә юллары челтәренә кадәр каты өслекле юллар булган торак пунктларның чагыштырма авырлыгы –
- авыл хуҗалыгы предприятиеләренең үзәк утарлары,
- калган торак пунктлар

Программаны гамәлгә ашыру нәтиҗәсендә түбәндәгеләр көтелә:

- юлларда аварияләр кимү һәм юл-транспорт һәлакәтләренең индикатив күрсәткечләрен ел саен кимету, бу, һичшиксез, юл-транспорт һәлакәтләренең гомуми санының картинасында чагылыш табачак:

- юл-транспорт һәлакәтләре нәтиҗәсендә яраланган һәм һәлак булган кешеләр саны, нәтиҗәләрнең авырлыгы;
- юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү өлкәсендә дәүләт идарә системасын һәм юл хәрәкәтендә катнашучылар белән эшләүдә дәүләт сәясәтен камилләштерү;
- Транспорт чараларының конструктив һәм эксплуатация куркынычсызлыгын арттыру
- шәһәрдә юл хәрәкәте оештыруны камилләштерү;
- юлларда хәрәкәт итүнең куркынычсыз шартларын тәэмин итү;
- Юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү өлкәсендә контроль-күзәтчелек эшчәнлеген камилләштерү
- хәрәкәттә катнашучылар өчен радиоэлемтәнең оператив системасын булдыру һәм янгын куркынычы янаган чорда юл-транспорт һәлакәтләрендә зыян күрүчеләргә ярдәм күрсәтүнең сыйфатын арттыру;

Башка чыганаклар: банкларның максатчан кредитлары, программаны гамәлгә ашыруда катнашучыларның кертемнәре, фондлар һәм иҗтимагый оешмалар акчалары, эшкуарлык структуралары акчалары, иганәчелек акчалары һәм башкалар.

Комлы Ковал авыл җирлеге буенча 2025-2027 елларга юл хәрәкәте иминлеген арттыру программасы

№ т/б	Объектларның аталышы	Куәте	Финанслау чыганаклары			Искәрмә
			Җирле бюджет, мең сум.			
			2025	2026	2027	
1	Авыл эчендәге юлларны төзү, ремонтлау һәм реконструкцияләү:		100,0	200,0	0	
1.1	Күл буе ур.	0,5	100,0	-	-	җирле бюджет
1.2	Совет ур.	0,1		200,0		җирле бюджет
2.	«Ясалма тигезсезлек»җайланмасы:	1	-	150	-	җирле бюджет
2.1	Совет ур.	1	-	-	-	җирле бюджет
3.	Юлларның машина йөрү өлешен билгеләү:	2	-	-	-	
3.1.	Совет ур.	2	50	50	50	җирле бюджет
4.	Авыл җирлегендә юл билгеләре кую		-	-	-	
5.	Торак пунктларда юл хәрәкәтен оештыру проекты		-	-	-	җирле бюджет
	Барлыгы		150,0	250,0	50,0	

Башлык-Татарстан Республикасы
Лаеш муниципаль районы Комлы Ковал
авыл җирлеге Советы рәисе
вазыйфаларын башкаручы А.Ф. Миңнебаев